

Bayındır Tahtacıları ve Dillerinin Belirgin Özellikleri*

Aziz Merhan**

Öz

Tahtacılar, Aleviler içinde kendilerine özgü gelenekleri olan dini bir topluluktur. Genel olarak Türkiye'nin batısında ve güneyinde yaşarlar. Ağaç işleri ve ormancılıkla uğraştıkları için tahtacı olarak adlandırılırlar. Haklarında bir takım araştırmalar olmasına rağmen İzmir ilinin yaklaşık 70 km doğusunda bulunan Bayındır ilçesinde yaşayanlar hakkında hiçbir araştırma yapılmamıştır. İlçenin Hatay mahallesinde ikamet etmekte olan Bayındır Tahtacıları kendilerini Türkmen olarak adlandırmaktadır. Konuştıkları dil, standart Türkçeden birçok yönden, özellikle söz varlığı ve fonetik yönden farklılıklar göstermektedir. Bunda inançları ve yaşam biçimleri etkilidir. Bu makalede Bayındır Tahtacılarını genel olarak ele alıp dilleleriyle ilgili belirgin özellikler incelenmiştir. Çalışma tarafımızdan Temmuz 2010'da yapılan alan araştırması sırasında derlenen materyale dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Tahtacılar, Bayındır Tahtacıları, Tahtacı ağzı, söz varlığı, ses bilgisi

Giriş

Tahtacıların fazla çalışılmamış dillerini daha yakından tanımak amacıyla hazırlanmış olan bu yazıda büyük oranda bir alan araştırmasının sonuçlarını kapsamaktadır. Makale, 1992'den beri Bayındır'a gidişlerimizde ara sıra tuttuğumuz notlara ve nihayet 2010 yılının Temmuz ayında iki hafta-

* Bu makale 31. Alman Doğubilimciler Kongresi'nde (31. Deutscher Orientalistentag, 20-24 Eylül 2010, Marburg/Almanya) sunduğum "Die Tahtadschi von Bayındır bei Izmir und ihre Sprache" başlıklı bildirimim genişletilmiş biçimindedir.

** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü – İstanbul / Türkiye
azizmerhan@gmail.com

lık alan araştırmasında derlediğimiz malzemeye dayanmaktadır.¹ Araştırma konusu Tahtacılar, İzmir ilinin yaklaşık 70 km doğusunda bulunan Bayındır ilçesinde yaşamaktadırlar. İlçe, son yıllarda çiçek yetiştiriciliğiyle adını duyurmaktadır. Hatta 2010 yılının Nisan ayında birinci uluslararası çiçek festivalini bile düzenlemiştir. İlçe merkezinde 15.870 kişi (2000 Genel Nüfus Sayımı) yaşamakta olup geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 14 mahalleye ayrılmış bu küçük yerleşim yerinde halkın çoğunluğu Sünni Müslüman olmakla birlikte Hatay (eski adı: Emir) mahallesinde Tahtacılar ikamet etmektedir. Burada yaşayan Tahtacıları sayı bakımından belirlemek güçtür. 197 aile² olduğu, her ailenin ortalama 4 bireyden oluştuğu düşünülürse yaklaşık 1500 kişilik bir nüfusa sahip oldukları söylenebilir. Buna diğer mahallelerde, özellikle şehir merkezinde yaşayan Tahtacıları da eklediğimizde sayı artacaktır.

Tahtacılar ve Bayındır Tahtacıları

Kendine özgü gelenekleri ve toplumsal kuralları olan Tahtacılar, Türkiye'nin batı ve güney kıyı şeridinde olmak üzere başlıca Adana, Antalya, Aydın, Balıkesir, Burdur, Denizli, Çanakkale, Isparta, İzmir, Manisa, Mersin, Muğla illerinde yaşarlar. Ormancılık ve ağaç işleriyle uğraştıkları için adlarını buradan alırlar. Ancak Tahtacı kavramından genellikle Alevi inancına sahip Türkmenler anlaşılır. Büyük çoğunluğu yerleşik düzene geçmiş olmakla beraber az bir kısmı hâlâ yarı göçebe olarak orman ve ağaç işleriyle yaşamlarını sürdürmeye çalışırlar. İki yüz yıl öncesine kadar göçebe olduklarından, kökenleri tam olarak tespit edilememiştir. Tahtacıların atalarının 13. yüzyılın ikinci yarısına ait yazılı kaynaklarda geçen Ağaç-erileri olduğu ve bir Oğuz boyu olarak Anadolu'nun ormanlık alanlarına yerleştikten sonra bu adı aldıklarının düşünün araştırmacılar yanında (Sümer 1962: 528) 16. yüzyıl Osmanlı belgelerinde geçen cemaat-i tahtaciyan topluluğu ile Tahtacıların ilgisi olabileceğini düşünen bilim adamları da vardır (Selçuk 2005: 27-31). 1920'li yıllarda Tahtacılar hakkında Türkiye'de ilk yayınları yapan Yörükan'a göre Tahtacılar Maveraünnehir'deki Tahtah adlı bir Türk boyuyla bağlantılıdır (2002: 377-379). 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında kimi Avrupalı seyyahlar Tahtacıların köken itibarıyla Türk olmadığını, aksine Roman (Çingene), Yahudi, Hristiyan, Ermeni veya Rum olduklarını ve zamanla Türkleştiklerini, aynı zamanda Müslümanlaştıklarını ileri sürmüştür (Yörükan 2002: 377, Kehl 1988: 9-10, Çıblak 2005: 31-32). Birbirlerinden çok farklı bu görüşlere rağmen Tahtacı adının 18. yüzyıl Osmanlı arşiv belgelerinde geçtiğini kesin olarak söylemek mümkündür. Tahtacılar Teke (Antalya), Menteşe (Muğla), Hüdavendigâr (Bursa) ve Aydın sancaklarında ikamet etmişlerdir (Selçuk

2005: 31). Anadolu'daki diğer Aleviler gibi Safevi hanedanlığı devrinde güçlenen Şiilikten etkilenerek Şiiler gibi 12 imama saygı gösterirler.

Bayındır Tahtacılarından dinlediğimiz rivayete göre Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim (hük. 1512-1520), Fatih Sultan Mehmet (hük. 1444-1446 ve 1451-1481) devrinde gemilerin yapılmasında ve Haliç'e indirilmesinde önemli rol oynayan Tahtacıları Üsküdar'dan Girit adasına sürdürmüştür. Uzun yıllar orada yaşayan Tahtacılar 1912-1913 Balkan savaşlarından sonra Yunanistan ile yapılan Nüfus Mübadelesi (1923-1924) sonucunda Söke ve Aydın'a, oradan İzmir Alsancak'a getirilip yerleştirilmişlerdir. 1924'ten itibaren baş gösteren sıtma salgınından sonra Bayındır, Bergama, Kemalpaşa ve Manisa'ya dağılmışlardır. Bu yerlerde yaşayan Tahtacıların akrabalık ilişkileri son bilgileri kesinlikle doğrulamaktadır. Tarihsel geçmişe ek olarak Bayındır Tahtacılarının kendilerini Daatacı veya Türkmen olarak gördüklerini, kendilerinden olmayanları Türk, kızdıkları zaman Yezit olarak adlandırdıklarını da söylemek gerekir. İlçenin çalışmamıza dahil etmediğimiz iki Tahtacı köyündeki (Yakapınar veya Uladı ile Turanlar) Tahtacılar çaylak diye bilinirken, bu iki köyün sakinleri ilçe merkezindeki Tahtacıları *Üsküderli* (Özbayrı 1972: 11'de üstürgeli) veya *Cingöz* olarak adlandırmaktadır. Bir kısım Tahtacının, atalarının Üsküdar'dan geldiğine inanması bu adlandırmayla ilgilidir.

Tahtacılar, Türkiye nüfusunun %20'sinden fazlasını (10-20 milyon arası) oluşturan Alevilerin içinde Bektaşiler gibi Türkçe konuşan bir grup olup Bektaşilerden ocak bakımından ayrılmaktadırlar. Ele aldığımız Bayındır Tahtacıları Narlıdere'deki yanyatır³ ocağına bağlıdırlar. Ocağın asıl merkezi Aydın ilinin Çine ilçesindedir. Kendileriyle aynı ocağa bağlı olanlar Bergama (Fevzi Paşa ve Atatürk Mahalleleri), Kemalpaşa (Merkez, Soğukpınar Mahallesi), Manisa Muradiye (Merkez, Akgedik Köyü) yerleşim yerlerinde yaşamaktadırlar. Genel olarak Türkiye'de 100 bin ilâ 400 bin arasında bir Tahtacı nüfusundan söz edilebilir (krş. Selçuk 2005: 46-47).

Dil Özellikleri

Türkçe konuştukları için Tahtacıların dilini Türkiye Türkçesinin bir ağzı veya kısaca Tahtacı ağzı diye nitelemek yanlış olmaz. Ancak bu ağız, standart Türkçeden birçok yönden, özellikle de ses bilgisi özellikleri ve söz varlığı bakımlarından ciddi farklılıklar göstermektedir. Farklılıkların fazla olması onların inanç, gelenek-görenek ve yaşam biçimleriyle ilgilidir. Ses farklılıkları Türkçenin diğer ağızlarında da görülürken söz varlığını oluşturan sözler, kavram ve terimler büyük oranda kendilerine özgü olup Türkçe sözlüklerde nadiren bulunmaktadır. Tahtacı ağzı aşağıda bundan dolayı iki ayırıcı ve belirleyici özellik esasında ele alınacaktır.

Ses Bilgisi

Tahtacı ağzında standart Türkçedeki karşılıklarıyla aynı anlama gelmesine rağmen bazı ses farklılıkları gösteren sözler dikkat çekicidir. Bu sözlerin belli başlıları şunlardır:

1. Geniş ünlülerden sonra gelen ön ve artdamaksıl /g/ ünsüzü erir ve geniş ünlü uzar. Buradaki ünlü uzaması Batı Anadolu ağızlarında görülen ünlü uzamalarından (Korkmaz 1994: 10-14) sadece biridir: *aaşam* (<ağşam) “akşam”, *baaça* (<bağça) “bahçe”, *baş baalama* “baş bağlama”, *yaamır* “yağmur”, *yoosa* (<yoğsa) “yoksa” vb.
2. Bilindiği gibi Türkçede iki türlü ünlü uyumu bulunmaktadır. Bunlardan biri, art damak ve ön damak ünlülerin uyumudur. Çok heceli bir sözcükte ve gelen eklerde ya art damak (*a,ı,u,o*) veya ön damak (*i,e,ü,ö*) ünlüler bulunabilirken bazı durumlarda istisnalardan bahsedilmektedir. Tahtacı ağzında istisnaları çok az olan bu uyuma aşağıdaki örnekler verilebilir: *alma* “elma”, *barabar* “beraber”, *habar* “haber”, *ceneze* “cenaze”, *çente* “çanta”, *hayın* “hain”, *hesteene* “hastane”, *kirez* “kiraz”, *kitep* “kitap”, *mehkeme* “mahkeme”, *telebe* “talebe”, *tüccer* “(kereste) tüccar(ı)” vb. Diğer ünlü uyumu ise küçük ünlü uyumu olup temelini düz ünlülerden (*a, e, ı, i*) sonra düz ünlüler gelmesi oluşturur. Ayrıca yuvarlak ünlülerden (*o,ö,u,ü*) sonra sadece yarı açık yuvarlak (*u,ü*) gelebilmektedir. Bunlara rağmen *avuç*, *karpuz*, *kavuşmak*, *yağmur* vb. istisnalara rastlanır. Oysa Tahtacı ağzında, Güneybatı Anadolu ağızlarında (Korkmaz 1994: 29-30) olduğu gibi, bu türden istisnalar görülmez: *armıt* “armut”, *marıl* “marul”, *maymın* “maymun”, *mektip* “mektup”, *vapır* “vapur”, *yavrı* “yavru” vb.
3. Türkçenin diğer ağızlarında olduğu gibi /l-, r-/ ünsüzleriyle başlayan yabancı sözcüklerde ön ünlü türemesi görülür: *ilaana* “lahana”, *ileen* “leğen”, *ıraamatlık* “rahmetlik”, *iraat* “rahat”, *ırazı* “razi”, *ırza* “rıza”, *örüzger* “rüzgar”, *üleş* “leş” vb.
4. Ötümlüleşme çok yaygındır. Yazı dilinde ötümsüz artdamaksıl /k-/ ile başlayan sözler Tahtacı ağzında artdamaksıl /g-/ sesine dönüşerek ötümlüleşir: *gaçmak* “kaçmak”, *galem* “kalem”, *gan* “kan”, *ganat* “kanat”, *gapı* “kapı”, *gara* “kara”, *garaltı* “karartı”, *garınca* “karınca”, *garpız* “karpuz”, *gavın* “kavun”, *gayfa* “kahve”, *gırmızı* “kırmızı”, *goca* “koca”, *goşmak* “koşmak” vb. Yine yazı dilinde /t-/ ile başlayan kimi sözler /d-/li biçimde ötümlü söylenir: *daban* “taban”, *darak* “tarak”, *daş* “taş”, *datmak* “tatmak”, *deeze* “teyze”, *desti* “testi”, *dilki* “tilki”, *duz* “tuz”, *duzak* “tuzak” vb.

5. Göçüşme (yer değiştirme) olayıyla ilgili örnekler görülür: *cevze* “cezve”, *cılbak* “çıplak”, *çölmek* “çömlek”, *eşki* “ekşi”, *havla* “helva”, *ırbık* “ıbrık”, *melmeket* “memleket”, *nalet* “lanet”, *yamşak* “yaşmak” vb.

6. Bazı sözlerin başındaki /ş-/ sesi yerini /h-/ye bırakır. Bu olaya İçel ağzında (Tor 2006: 451), Alanya ağzında ve yaylacılığın yaygın olduğu bölgelerde (Demir 1995: 105) de bulunduğu tanık olmaktadır: *hindi* “şimdi”, *horda* “şurda”, *huncaaz* “şu katarlık”, *hura* “şura”, *höyle* “şöyle”. Ancak şu kullanımlara da rastlanır: *şimdik* “şimdi”, *şuncaaz* “küçücük, şu kadarlık”.

7. Kimi sözlerde genizsi /ŋ/ korunur: *baña* “bana”, *geñez* “herhalde”, *oñmak* “iyileşmek, durumunu düzeltmek”, *sınar* “yaşıt, akran”, *sooña* “sonra” gibi.

8. Eskicil özelliğini koruyan sözcükleri barındırır (krş. Gülsevin 2002: 32): *böyük* “büyük”, *ekiz* “ikiz”, *yokarı* “yukarı” gibi.

9. Söz içi ve söz sonu akıcı /l, n, r/ seslerinin düştüğü görülür. Bu, Güneybatı Anadolu ağızlarında da sıkça rastlanan bir ses olayıdır (krş. Korkmaz 1994: 78-79): *bazama* “bazlama”, *böülce* “börülce”, *dümbek* “dümbelek”, *düür* “dünür”, *garafil* “karanfil”, *pöçük* (<pörçük) “kuyruk sokumu”, *sooña* “sonra” gibi. Bazen de ünsüz türemesi görülür: *başşak* “başak”, *güççük* “küçük”, *yüssük* “yüzük” gibi.

10. Yazı dilinde /p-/ ile başlayan bazı sözler /b-/ ile görülür: *badılcan* “patlıcan”, *barmak* “parmak”, *bazar* “pazar”, *biliç* “piliç”, *bişi* “pişi, kızgın yağda pişirilen hamur”, *bişirmek* “pişirmek”, *bişmek* “pişmek”, *bodura* “pudra” gibi.

Söz Varlığı

Bayındır Tahtacıları yazı dilinden farklı zengin bir söz varlığına sahiptir. Bunlar, ortak özellikleri bakımından aşağıdaki biçimde gruplandırılmıştır.

1. Aile, eş, dost, akrabalık ile ilgili olan sözlerin çoğu Türkçedir, ancak çoğunluğu yazı dilinden farklı biçimde söylenir. Bir kısmı standart Türkçede kullanılmazken farklı ağızlarda, bazen farklı anlamlarda (krş. *Derleme Sözlüğü*) görülür: *aaretlik* (<ahiretlik) “musahip”, *aba* “abla”, *analık* “musahip anne”, *babalık* “musahip baba”, *besleme* “evlatlık”, *bibi* “hala”, *deeze* “teyze”, *ebe* “babaanne”, *eci* “anneanne”, *ede* “baba”, *gardaş* “kardeş”, *gayınna* “kaynana”, *gelinbi* “dayının karısı”, *gocaana* “yenge (dayının veya amcanın karısı)”, *horanta* (<Fa. horende) “aile, ev halkı” gibi.

2. Giyim, kuşam ve süs ile ilgili sözlerden özellikle kadın giysilerine verilen adlar dikkat çekicidir. Bu sözcüklerin çoğunu Türkiye’deki farklı bölgelerdeki ağızlarda (krş. *Derleme Sözlüğü*) da bulmak mümkündür: *könçek* “bir çeşit şalvar”, *saya* “üç etek şeklinde olan, günlük yaşamda giyilen işlemeli

giysi”, *göynek* “sayanın içinden giyilen giysi, içlik”, *guşak* “8-10 cm genişliğinde, renkli ipliklerle dokunan bel bağı”, *oplaa* “kuşağın üstüne bağlanan 5-10 cm genişliğinde bir çeşit bel bağı”, *ilbede* “kış aylarında sayanın üstünden giyilen cepken”, *yırtma* “başına bağlanan beyaz örtü”, *gırap* “yırtmanın üstüne bağlanan iki renkli eşarp”, *perpere* “boncuklardan yapılan başa takılan süsleme”, *ilmeçer* “kadınların çene altından geçirerek taktıkları boncuklu süs”, *tomaka* “başına takılan gümüş süs”, *kepez* “gelin başlığı, özel hazırlanmış duvak”, *cingıl* “kadınların baş örtüsünün kenarlarında sarkan altın, gümüş vb. nesnelere”, *enteri* “sayaya benzer bir giysi” gibi.

3. Dinî inançlarıyla ilgili terimler, genel kavramlar ve hizmet sahipleriyle ilgili çeşitli adlandırmalar Tahtacıların ait olduğu Alevilik inancındakilerle genellikle ortaktır. Sözlerin çoğu farklı söyleyiş biçimiyle karşımıza çıkmaktadır. Belli başlıları şunlardır: *dede* “topluluğun dinî lideri”, *delil yakmak* “dedenin yanında çıra (son zamanlarda çıra yerine pamuk) yakmak”, *delilci* “çırayı yakan görevli”, *dışarı meydanı* “henüz musahip olmayanların gördüğü tören”, *dışarı gurbanı* “dışarı meydanında kesilen kurban”, *dolu* “rakı”, *dolucu* “dolu dağıtıcısı”, *düşkün olma* “topluluktan dışlanma”, *düşkün meydanı* “düşkünlükten kurtulmak ve düşkün olana ceza verilmesi için kurulan meydan”, *ertelek* “Muharrem ayında 11 günlük oruç için gün doğumundan önceki yemek, sahur”, *gapıcı* “törende kapı görevlisi”, *guyucu* “kurban artıklarını kuyuya gömen görevli”, *hayırlı* “cemlerde okunan dua”, *ıkrar almak* veya *ıkrarı alınmak* “ergeliğe gelmiş erkekler ve evlenen kızların topluluğa kabul edilme töreni”, *mürebbi* “musahip olacaklara ön ayak olan, yol gösteren kişi”, *müseep* (<musahip) “*aaret gardaşı*, *aaretlik*, *saadıç*, *saadıçlık aaretliyi*, *yol gardaşı* gibi terimlerle de karşılanan bu terim, evli çiftlerin dede huzurunda yapılan bir törenle birbirlerine bağlılıklarını, dostluklarını ifade etmeleri”, *saki* “dolu dağıtıcısı”, *salman* “su dağıtıcısı”, *samah* “kadınlar ve erkekler karşılıklı icra ettikleri için oyun izlenimi vermesine rağmen bir dinî tören”, *sazandar* “saz çalıp deyiş söyleyen görevli”, *şaplak vurmak* “dedenin önüne gelenlerin sırtlarının sıvazlaması”, *tercimen gurbanı* “musahiplikte kesilen kurban”, *uundurma* “sahura kalkmadan tutulan oruç” gibi. Bunlar dışında ayrıca Türkçe sözlüklerde bulunmayan veya farklı anlamda bulunan kimi söz ve dinî kavramlar da vardır. Bunların çoğu gerçek Türkçe sözler olup belli başlıları şunlardır: *anabacı* “yolun ikinci aşamasına geçen musahipli kadın olup görevi kurban pişirmektir, on iki hizmetten biri olan kurban pişirmekten sorumludur”, *bacarı açık* (<bacacı açık) “henüz musahibi olmayan”, *bayrak* veya *baryak kaldırma* “düğünlerde bayrağın yüksek bir yere veya çatıya dikilmesi”, *birlik meydanı* “yılda bir defa dede huzurunda yapılan bir tören, bütün Tahtacılar bu törene katılmak zorundadır”, *buğday günü* “Kurban bayramından iki gün önceki gün, arifeden önceki bu gün bütün Tahtacıların katıldığı bir toplantı gerçekleştirilir”, *buz gibi ol-*

mak “tertemiz olmak”, *cebrail* “Tahtacılığa geçiş töreni olan ikrarda kurban edilen horoz”, *delil* “cem töreninde sürekli yanan çıra veya ateş, Tanrının birliğinin bir kanıtı olarak görülür”, *delili uyarmak* “çırayı veya ateşi yakmak”, *dolu* “raki, Tanrı aşkıyla dolu, kulpsuz fincan”, *düşkün olma* veya *düşkünlük* “topluluktan dışlanma; örneğin mahkemeye çıkma, kızın veya oğlun Tahtacı olmayan biriyle evlendirilmesi, suç işleme gibi”, *eksik etek* “dul kadın veya erkek”, *ertelek* “Muharrem ayında 11 günlük oruç için gün doğumundan önceki yemek, sahur”, *gurban* “cem töreni”, *hayırlı* “dedenin okuduğu dua”, *hizmetçi* “cem törenine katılanlara hizmet eden, henüz musahip olmamış genç”, *ortağını kesmek* “birlikte iş tutan iki ailenin işe gitmeden önce yaptıkları tören”, *pervane* “Tahtacıların yaşadığı mahalleyi korumakla yükümlü olma hizmeti; bugün artık olmayan bu hizmeti yürüten kişiye pervaneci denirdi, görevi bir tehlike anında cemaati uyarmaktı”, *pirinç bayramı* “Ramazan bayramı”, *terlik* “bir çeşit başlık”, *yalık* “büyük bir başlık”, *yazmak* “yaymak, açmak” gibi.

4. Yaşamlarının farklı alanlarıyla ilgili kimi sözcük ve kalıp sözlerden dikkat çekici bazıları şunlardır: *annacına gelmek* “karşılmak”, *badak* (<boydak) “aylak, boş gezen”, *bayaktan* “az önce”, *berenarı* “iyice, fazla”, *beytambal* “zarar veren”, *buymak* “üşümek”, *çilenti* “çiseleyen yağmur”, *çiyin* “omuz”, *evdeş* “eş”, *evreeç* “sacda pişen bazlamayı çevirmeye yarayan araç, çevirgeç”, *garangılık* “gece”, *garış vermek* “beddua etmek”, *gelin uşakaaa!* (<gelin uşaklar) “herhangi bir vesileyle (ölmüşlerin hayrına olabilir) özellikle Perşembe günleri sokağa çıkılarak böyle bağırılarak (şeker, meyve vb. için) çocuklar çağrılır”, *gideken ye!* “öldüğünde ye!”, *giree (günü)* “Pazar günü”, *giree ertesi* “Pazartesi”, *govlamak* “birinin arkasından konuşmak, dedikodu yapmak”, *gömbeç* “şişman”, *göynük* “yanmış”, *hangırda* “nerede”, *helgin* “bakraç”, *heye* “evet”, *ingastan* “şakacıktan”, *meh!* “al! işte! buyur!”, *okuntu* “davetiye”, *yalım* “alev”, *yarıtmak* “başarmak”, *yavız* “güzel”, *yaygı* “oturulacak yer, kilim vb.”, *yedeke* “cezve”, *yumus buyurmak* “iş vermek”, *zahmarı* (<zemheri) “kış” gibi.

Sonuç

Sonuç olarak denebilir ki Bayındır Tahtacılarının dili Türkçenin diğer ağızlarında olduğu gibi yazı dilinden öncelikle ses özelliklerinden kaynaklanan değişiklikler göstermektedir. Söz konusu değişikliklerin önemli bir kısmı Anadolu ağızlarının sınıflandırması içinde Batı grubunu oluşturan ağızların temel özellikleri (krş. Karahan 1996: 115-116) arasındadır. Öte yandan onların kullandıkları sözler inanç ve yaşam tarzlarıyla ilgili olduğundan genel yaygın sözlerden önemli farklılıklar göstermektedir. Bu türden sözler; ya standart Türkçe sözlüklerde yan anlamlı olarak verilmekte, ya kimi ağızlarda yaşamakta ya da sözlüklere henüz girmemiş durumdadır.

Ses bilgisi ve söz varlığı esnasındaki belirgin dil özellikleri dışında genel olarak şunu söylemek gerekir ki 1996 yılından beri Cemevi olan bir mahallede gelenek ve inançlarını korumaya çalışan Bayındır Tahtacıları Türkiye toplumu entegre olmaya başladıkça bazı geleneklerini yitirecektir. Okuryazar oranının artması, devlet izni olmadan ormanlık alanlarda kesim yapamamaları yüzünden yeni işlerde çalışmaya başlamaları, televizyon ve internet kullanımının yaygınlaşması gibi kaçınılmaz birtakım nedenlerle kimi gelenek, görenek ve yaşam biçimlerini değiştirmek zorunda kalacaklardır. Bunların değişmesi veya yitip gitmesi konuştukları ağzın hem ses özelliklerini hem de söz varlığını değiştirecektir.

Açıklamalar

- ¹ Her türlü yardım ve desteklerini esirgemeyen Durmuş Ali ve Döndü Gökbulut ile Gülizar ve Halil Dağçeviren'e teşekkürü bir borç biliriz. Çalışmamız boyunca bize destek olan, mahalledekilerle koordinasyonumuzu sağlayan; ancak 2011 yılının Mayıs ayında yitirdiğimiz Ablamız Dudu Yıldız'ı şükran ve rahmetle yad ederek bu makaleyi onun anısına ithaf ediyoruz.
- ² Bu bilgileri, mahallede 10 yıl (1999-2009) muhtarlık yapmış olan Halil Dağçeviren'den aldık.
- ³ Yere yan yatarak musahip oldukları veya meydana geçtikleri için yanyatır veya yanınıyatır olarak adlandırılmaktadır.

Kaynaklar

- Çıblak, Nilgün (2005). *Mersin Tahtacıları*. Ankara: Ürün Yay.
- Demir, Nurettin (1995). "Alanya Ağzlarında Şimdi'nin Varyantları". *TDAY-Belleten*: 99-114.
- Derleme Sözlüğü (1963). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*. Ankara: TDK Yay.
- Gülsevin, Gürer (2002). *Uşak İli Ağzıları*. Ankara: TDK Yay.
- Karahan, Leylâ (1996). *Anadolu Ağzılarının Sınıflandırılması*. Ankara: TDK Yay.
- Kehl, Krisztina (1988). *Die Tahtadschi: vorläufiger Bericht über eine ethnisch-religiöse Gruppe traditioneller Holzarbeiter in Anatolien*. Berlin.
- Korkmaz, Zeynep (1994). *Güney-Batı Anadolu Ağzıları: Ses Bilgisi (Fonetik)*. Ankara: TDK Yay.
- Özbayrı, Kemal (1972). *Tahtacılar ve Yörükler*. Paris: Adrien Maisonneuve.
- Selçuk, Ali (2005). *Tahtacılar*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Sümer, Faruk (1962). "Ağaççeriler". *Belleten* 26/103: 521-528.
- Tor, Gülseren (2006). "İçel Ağzıları İçinde Tahtacı Türkmen Ağzının Yeri". *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 15/2: 441-460.
- Yörükkan, Yusuf Ziya (2002). *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*. Eklerle yay. Turhan Yörükkan. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- www.tuik.gov.tr [Erişim: 02.03.2014]

The Tahtaci of Bayindir (Izmir) and the Distinctive Characteristics of Their Language*

Aziz Merhan**

Abstract

The Tahtaci is a subgroup with their idiosyncratic traditions within the Alewi community. In general they live in the western and southern parts of Turkey. They are called Tahtaci because they make a living on timber works and forestry. Even though some research has been conducted on the community, no concrete data has been gathered on the Tahtaci people, who live in Bayindir, a district 70 km east of Izmir. Mainly residing in the Hatay neighborhood in Bayindir, the Tahtaci people call themselves *Turkmens*. Their language is distinctive regarding the use of Turkish, particularly in terms of vocabulary and phonetics. This distinctive use of language is heavily influenced by their beliefs and lifestyles. As a result, we have compiled some data on the Tahtaci of Bayindir and dealt with the distinctive characteristics of their language. Our research is based on the materials compiled during the field study we conducted in July 2010.

Keywords

Tahtacis, Tahtaci of Bayindir, Tahtaci dialect, vocabulary, phonetics

* This article is a combined and revised version of my paper titled "Die Tahtadschi von Bayindir bei Izmir und ihre Sprache" presented at the 31st German Orientalists Congress (31. Deutscher Orientalistentag, 20-24 September 2010, Marburg/Germany) and my paper titled, "Bayindir Tahtacılarının Söz Varlığı", which I prepared for V. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı (25-28 September 2010) organized by Bilkent University and held in Bulgaria, but which I could not attend.

** Assoc. Prof. Dr., Yildiz Technical University, Faculty of Science and Letters, Department of Turkish Language and Literature – Istanbul / Turkey
azizmerhan@gmail.com

Тахтаджи Байындыра (Измир) и отличительные особенности их языка

Азиз Мерхан*

Аннотация

Тахтаджи являются религиозной общиной, имеющей свои особенные традиции среди алевитов. Традиционно проживают на западе и юге Турции. Так как основным их занятием является деревообработка и лесное хозяйство их прозвали тахтаджи (тахта в переводе с турецкого означает дерево, доска). Несмотря на наличие определенных исследований по этой теме, на данный момент нет ни одной работы, исследующей тахтаджи, проживающих в районе Байындыр, расположенного в 70 км к востоку от Измира. Проживающие в махалле Хатай тахтаджи Байындыра сами себя называют туркменами. Под влиянием религиозных верований и образа жизни их разговорный язык по многим аспектам, особенно лексически и фонетически, отличается от общепринятого турецкого языка. В связи с этим, в данной работе рассматриваются тахтаджи Байындыра и исследуются отличительные особенности их языка. Работа основана на материалах, собранных в ходе полевых исследований, проведенных автором в июле 2010 года.

Ключевые слова

тахтаджи, тахтаджи Байындыра, наречие тахтаджи, лексикон, фонетика

* доц. док., технический университет Йылдыз, факультет естествознания и литературы – Стамбул / Турция
azizmerhan@gmail.com